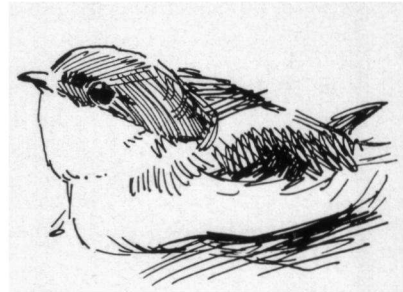

Veertien dagen ervaring met jonge huiszwaluwen (*Delichon urbica*)

Door H. J. Slijper

Op 28 juli 1970 werd te Eemdijk — na hevige regens van de vorige dag — op de straat een nest aangetroffen met vier jonge huiszwaluwen, waarvan er één dood was. Kennelijk was het nest door lekwater onder het overstek van buurman's dak losgeweekt met noodlottig gevolg. De jongen waren naar schatting een week oud. In een kartonnen doos gevuld met wat papier en lappen hebben we de drie jongen gedroogd en met een lap togedekt.

Met tekeningen van de schrijver

Ze namen geen voedsel aan en 's avonds leken ze erg minnetjes. Als laatste redmiddel hebben we ze toen „gestopt” met meelwormen en universeelvoer. Het was erop of eronder want het „stoppen” is vaak zo'n inspanning voor verzwakte vogels dat het hun dood kan betekenen. In dit geval hadden we geluk en was de operatie een keerpunt ten goede.

De 29e juli leken twee jongen aardig op te knappen, de derde gaf ik nauwelijks een kans. Alle drie moesten weer gestopt worden. 30 juli: In ieder geval twee jongen redden het: ze begonnen na enkele voedingen spontaan te sperren. De derde was nog apatisch. 31 juli: Ook de zwakkeling begint opeens te sperren bij het voeren en verbeterd in conditie en gedrag. 1 augustus: alle drie in goede conditie. Het sperren kon bij onze zwaluwtjes opgewekt worden door kriebelen met de meelwormen onder de kin en aan de mondhoek. Indertijd kon ik een jonge gierzwaluw stimuleren door gekriebel bij de neusgaten. Ik vraag me af of dit plekje zijn die bij prikkeling een reflex opwekken of dat het een soort gewoontevorming was. In ieder geval reageerden de huiszwaluwtjes niet op kriebelen aan de neusgaten. (Valk of havik b.v. kunnen door strelen van de kropstreek gestimuleerd worden voedsel tot zich te nemen).

2 augustus: I. de „nestdoos” met een vliegopening in de vensterbank geplaatst van de bovenkamer vlak onder het dak, zodanig dat de vensterbank buiten als uitloop kon dienen. Het naar buiten openslaande raam met papierstroken beplakt om botsingen tegen het glas te vermijden.

II. bij iedere voeding vanaf heden een (scheidsrechter) fluitje gebruikt. Ad. I. We leefden in de hoop dat de oude zwaluwen nog hun jongen zouden gaan voeren omdat de afstand van de oude nestplaats tot onze nieuwe slechts 8 meter bedroeg.

Dit lukte niet, ik zag ook geen pogingen meer van in de buurt vliegende zwaluwen de oude nestplaats aan te vliegen.

Ad II. Ik meende bij wijze van voorzorgsmaatregel (op de wijze der valkeniers) de jongen aan de fluit te moeten wennen om na het uitvliegen over een contactmiddel te beschikken indien ze niet uit zichzelf naar het nest zouden terugkeren om gevoerd te worden. Het aantal voedingen per dag was ca 6, te beginnen om 's ochtends \pm half vijf tot 's avonds \pm 23 uur. Naar schatting \pm 30 meelwormen per vogel per dag, plus enkele „vingertopjes” in water gedrenkt universeelvoer. De ontlasting werd steeds achterwaarts kruipend in een hoek van de nestdoos gedeponeerd. Overigens kregen we niet de indruk dat de jonge vogels erg consequent-zindelijk waren.

Op 3, 4, 5 en 6 augustus het geschetste regiem doorgevoerd. We onderscheidde 1) „de felle” met glanzend blauwe rug, 2) „de grote”, wat bollier, doffer en nogal kalm van aard, 3) „het kleintje”, het nakomertje.

Bij het voeren waren het echte babies doch overigens vochten ze nogal eens met elkaar met luide ruzietonen. Ze lagen veel met de vleugels te trillen. Ze deden dat in toegevouwen stand, zelden spreidden ze de vleugels, eigenlijk alleen bij hun ruzies. De laatste dagen begonnen ze ook naar de vliegopening te kruipen en zaten met zijn drieën naast elkaar naar buiten te kijken. Slapen deden ze meestal dicht op en over elkaar heengedrongen. Ik geloof niet dat hun gedrag veel verschild zal hebben van dat van „wilde” exemplaren.

In het laatste stadium begonnen ze ook bewegende dingen met draaiende kopjes te volgen: voorbijvliegende zwaluwen en vliegjes. Op het openmaken van het nest en ook bij onze nadering (op het gehoor, of trilling?) reageerden ze door luid bedelen.

Ze leken nu fysisch geheel volgroeid.

„De grote” was weinig actief, trok zich meestal snel terug in een hoekje na het voeren. „Het kleintje” moest kennelijk inhalen en bleef langer en gretig naar de voerende vingertop happen. „De felle” was een erge onruststoker en begaf zich vaker dan de beide andere ook buiten het nest op de vensterbank.

7 augustus: „De felle” bleek 's middags opeens verdwenen. Een grote troep huiszwaluwen joeg boven het dorp.

8 augustus: De andere twee in het nest gevoerd. Geen reacties van rondvliegende huiszwaluwen bij het fluiten.

9 augustus: „De grote” in de kamer getekend. Vloog ineens op nadat hij zich helemaal „mager” had gemaakt. Vermeed het vensterglas; kon dat dus blijkbaar onderscheiden.

Liet zich pakken en snel weer in de nestdoos op de vensterbank. We waren niet erg gelukkig met dit voorval omdat het een ongewenste interventie was in dit voor de vogel kritieke stadium.

Tegen half twaalf nog wat gevoerd. Sperde gretig. Toen rustig er naast gaan zitten wachten op de dingen die komen zouden.

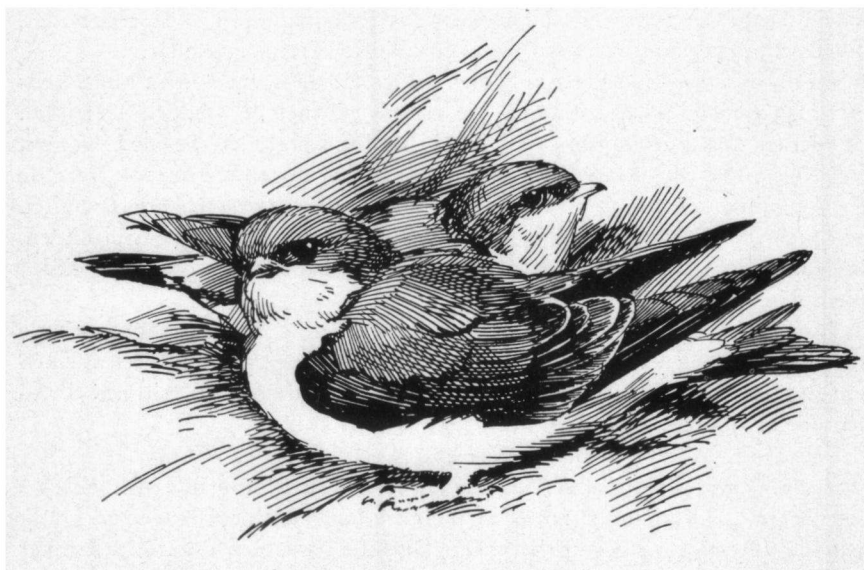
Veel roffelen met de opgevouwen vleugels en mager maken. De kopuit-

drukking was niet „lief” meer: het bolle, wat traag bewegende kopje had sterker relief gekregen, vooral rond de ogen en de snavelbasis, de bewegingen waren feller, de „ernstige”, „volwassen” ogen steeds oplettend. Holde steeds de vensterbank op, bleef daar „mager” wat rondkijken, rende dan weer de nestdoos in waarna steeds even „nerveus” met „het kleintje” gevochten werd.

Ging weer eens naar buiten, ver de vensterbank op, keek in het rond en ineens floep(!) weg.

Vloog volmaakt als een volwassen vogel door de straat, steeg op, wendde en verdween over de daken.

10 augustus: „Het kleintje” gevoerd als gewoonlijk. Was 's middags bij onze thuiskomst eveneens verdwenen.

Hoewel we de dagen hierop volgend de nestdoos hebben laten staan en ook gefloten hebben, kwam er geen bezoek meer van de zwaluwen. Wel waren er steeds huiszwaluwen rondkruisend boven het dorp. We waren van mening dat we „de grote” en „het kleintje” kort na het uitvliegen nog individueel konden herkennen, doch hieromtrent bestaat niet de minste zekerheid: alle huiszwaluwjes die we zagen vlogen ijverig jagend boven de daken en langs de hoge popels langs de dijk en de een leek gelijk aan de ander.

De reden dat ik onze huiszwaluwen ervaring hier vertel is het feit dat we de indruk kregen dat onze vogels onmiddellijk na het uitvliegen en zonder enige oefening vooraf, volledig over alle capaciteiten — zowel fysisch als psychisch — leken te beschikken om zulk energie-verslindend precisiewerk uit te voeren als het in de lucht vangen van kleine insecten.

De huiszwaluwen zou hiermee een gedrag vertonen analoog aan de gier-

zwaluw (*Apus apus*) die na het uitvliegen over alle vermogens beschikt die voor zijn hoge eisen stellende jachtwijze nodig zijn. Jonge gierzwaluwen worden na het uitvliegen niet meer door de oude vogels gevoerd. De gierzwaluw verblijft echter ca 6 weken in het nest, de huiszwaluw zou dan reeds na ca. 3 weken tot zelfstandig jagen in staat zijn.

Een jonge gierzwaluw die ik eens opfokte vloog evenals de jonge huiszwaluwen, na een lange voorbereidingstijd van mindere eetlust, onrustig en opmerkelijk om zich heen te kijken en veel met toegevouwen vleugels trillen, opeens weg en keerde nooit weer terug. Ik heb geen ervaring met boerenzwaluwen (*Hirundo rustica*) en weet alleen dat de uitgevlogen jongen nog enige tijd door de oude vogels gevoerd worden. Bij jonge huiszwaluwen zag ik dit nimmer. Het experiment met de fluit is dus misschien bij het opfokken van jonge boerenzwaluwen wel op zijn plaats. Een ervaring zou dit moeten leren.

Hoe gedragen in het wild uitgevlogen huiszwaluwen zich volgens de literatuur?

Blijkbaar keren de jongen met de ouden en zelfs met jongen van het eerste broedsel in het nest terug. In Zwitserland vond men eens dertien in één nest (2 ouders, 2 uitgevlogen broedsels van ieder 4 en 3 nog niet uitgevlogen jongen (Haller & Hüber).

Of de reeds uitgevlogen jongen nog gevoerd worden vond ik nergens vermeld, wel dat jongen van eerdere broedsels meehelpten met voeren van de latere broedsels. (De huiszwaluw maakt 2, vaak 3 broedsels). Dit zou een bevestiging kunnen zijn van onze ervaring dat ze over een onmiddellijke vaardigheid zouden beschikken.

Het heeft op ons een diepe indruk gemaakt dat een vogel van de ene seconde op de andere van een bedelend, sperrend jong kan veranderen in een volwaardige, volwassen vogel. Door het moment van de sprong in het luchtruim dat met „angst-en-beven” is afgewacht, treedt zonder overgang een ander stadium in.

Wat de overlevingskansen betreft is een afdoende bevestiging van onze waarneming van belang.

Persoonlijk houden wij het er op — zonder ons geweten hiermee te willen sussen — dat onze zwaluwtjes zich zonder meer konden redden en zich na het uitvliegen bij de één of andere familie hebben aangesloten om sociaal in een nest te overnachten.

Mocht zich onverhoopt nog eens een herhaling van een dergelijk ongeval voordoen dan zullen we stellig onze vogels merken om controle na het uitvliegen mogelijk te maken.

Tot slot zou ik in het algemeen een ieder de raad nogmaals op het hart willen drukken om jonge, verweesde of verongelukte volwassen vogels, direct volgens het plan aan te pakken ze zo spoedig mogelijk langs een zo „natuurlijk” mogelijke weg, gereed te maken voor de aanpassing aan het „wilde” leven.

Zorg slechts voor een droog, tochtvrij nest, voor goed voedsel dat regelmatig toegediend moet worden en probeer — als de tekenen er op wijzen

dat ze vaardig zijn — zo gauw mogelijk van ze af te zijn. Rek het in en bij huis rondvliegen, in afwachting van het voeren, zo min mogelijk.

Verder ben ik van mening dat in alle gevallen dat vogels niet volkomen valide kunnen worden het beter is ze tijdig op een nette manier af te maken. Wil men onherstelbare „kneusjes” desondanks in leven houden, dan moet men zich wel realiseren dat zo'n individu niet de minste waarde heeft voor de natuur en een dier wat niet in zijn natuurlijke omgeving zijn plaats en functie kan hebben is een beklagenswaardig schepsel. Met het in leven houden van dergelijke gevallen doet men feitelijk alleen zichzelf een „genoege”.

• H. J. Slijper, *Eemdijk 114, post Spakenburg*

Naschrift:

Kort geleden leende ik van een vriend „The Natural History of Selborne” door de onvergetelijke Gilbert White (1720-1793) en ik voel me een zeer pover waarnemer want White schrijft in zijn 31e brief (pag. 84-85) aan Thomas Pennant, Esquire, gedateerd 14 sept. 1770 o.a.:

„Not that Scopoli is so circumstantial and attentive to the life and conversation of his birds as I could wish: he advances some false facts; as when he says of the *Hirundo urbica* that „pulle extra nidum non nutrit”.

This assertion I know to be wrong from repeated observations this summer, for house-martins do feed their young flying, though it must be acknowledged not so commonly as the house-swallow; and the fact is done in so quick a manner as not to be perceptible to indifferent observers”.

Waarmee ik het dus kan doen. Overigens ben ik van mening dat iedere natuurliefhebber dit boekje tenminste een keer gelezen moet hebben: *The Natural History of Selborne* by Gilbert White, edited by R. M. Lockley, Everyman's library No. 48 (1949), London, J. M. Dent & Sons Ltd., New York: E. P. Dutton & Co., Inc. (first published 1906, new edition 1949)

H.J.S.

Wees wijs met de Waddenzee!

Entomologen in de Sovjet Unie zijn ongerust over de toekomst van de Waddenzee. In de Russische toendra's worden jaarlijks miljarden muggen geboren. Zij worden echter geminimaliseerd door de duizenden kanoetstrandlopers, rosse grutto's en vele andere vogelsoorten. Volgens hen is de Waddenzee de enige plek in Europa die de toendravogels 's winters het juiste voedsel biedt. Wordt daarin een wijziging gebracht, dan zullen de tienduizenden vogels uitsterven en de muggenplaag een ongekende omvang in de Sovjet Unie gaan aannemen.

Stootvogels in de Koninklijke Houtvesterijen van Het Loo

De Jagermeester van H. M. de Koningin voor Gelderland, E. Reinders, vermeldt in „De Nederlandse Jager” (jrg. 76, 1971, nr. 5, pag. 131-132) dat in 1970 in de Koninklijke Houtvesterijen van Het Loo de volgende broedgevallen werden vastgesteld: havik (1), buizerd (12), wespendif (12), sperwer (2), torenvalk (10), boomvalk (4), bosuil (3), ransuil (2) en steenuil (2). Met uitzondering van revier I is het waarschijnlijk dat in de andere revieren nog diverse broedgevallen niet zijn opgemerkt. De zeearend was ook weer enige weken aanwezig. De aantallen liggen v6er boven die van de overige Veluwe natuurrezervaten.